

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าพเจ้าขอยกวจนะของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปราชญ์ผู้เปี่ยมพรปัญญาในประวัติศาสตร์เพื่อนบ้านของไทย ดังที่ปรากฏในหนังสือ *บรรณานุกรมเอเชียอาคเนย์ศึกษาในประเทศไทย* ดังนี้ “ประเทศไทยไม่ได้แสดงความสนใจอย่างเพียงพอในอันที่จะทำความรู้จักและเข้าใจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาณาบริเวณศึกษาในด้านนี้ของไทยจึงดูจำกัดและหมกมุ่นกับตัวเอง ประเทศไทยหันหน้าไปทางมหาอำนาจชั้นนำของโลกอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และประเทศในยุโรป ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม (อาจจะเป็นความไม่ไว้วางใจดั้งเดิม มรดกจากยุคอาณานิคมหรือหมกมุ่นกับตนเองของไทย) เราจำเป็นจะต้องสถาปนาเอเชียอาคเนย์ศึกษาซึ่งรู้จักเห็นจริงกว่าเดิมขึ้นมาในประเทศไทยดังที่กล่าวไว้แล้วก่อนหน้านี้ การสิ้นสุดของสงครามเย็น โอกาสแห่งสันติภาพในอินโดจีน การเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย ซึ่งต้องการทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น และที่สำคัญยิ่งคือการศึกษาในเรื่องเหล่านี้จะต้องกระทำจากมุมมองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง”¹

คำอธิบายดังกล่าวสะท้อนในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยที่หมกมุ่นศึกษาประวัติศาสตร์ของตนเองหนึ่งนั้นคือการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 หรือ ค.ศ. 1767 โดยกองทัพพม่า อันตรงกับรัชกาลพระเจ้ามังระหรือพระเจ้าเจงพยูชิน (Hsinphyushin ค.ศ. 1763-1776) รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์คองบอง ประเด็นดังกล่าวเปรียบเสมือนเงื่อนปมปัญหาสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ไทย ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยจำนวนมากที่มุ่งศึกษาในประเด็นที่ว่า “เพราะเหตุใดกรุงศรีอยุธยาราชธานีอันยิ่งใหญ่กว่า 417 ปีจึงพ่ายแพ้ทัพพม่าอย่างย่อยยับเพียงชั่วพริบตา” นำมาซึ่งการผลิตประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวโดยเน้นศึกษาปัจจัยปัญหาภายในกรุงศรีอยุธยาเป็นหลักที่ทำให้เสียกรุงฯ มากกว่าที่จะศึกษาว่า “อะไรคือเหตุที่มาของความมั่งคั่งแห่งของกองทัพพม่าแห่งราชวงศ์คองบองที่สามารถมีชัยเหนือกรุงศรีอยุธยา” จึงเป็นที่มาของวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยคำถามที่ว่า “เหตุใดราชวงศ์คองบองที่เพิ่งสถาปนาขึ้นหลังการล่มสลายของราชวงศ์ตองอู-นยองยานในปี ค.ศ. 1752 แต่ในเวลาเพียง 25 ปีราชวงศ์คองบองกลับมีพลานุภาพแผ่ครอบคลุมปริมณฑลเดิมและพร้อมที่จะขยายและผนวกปริมณฑลใหญ่น้อยในเขตพื้นที่วิปเอเชีย

¹ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, *บรรณานุกรมเอเชียอาคเนย์ศึกษาในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2538), หน้า 14.

ตะวันออกเฉียงใต้ได้ในเวลาอันรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นมณีปุระ รัฐเจ้าฟ้าต่างๆ ในเขตฉาน ล้านนา ล้านช้าง สิบสองปันนา มอญ อูรยาได้อย่างไร”

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาถึงประเด็นการเรืองอำนาจ ประเด็นเรื่องที่ถูกกละเลยและถูกลดบทบาทในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่ายุคคองบองตอนต้นและประเด็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองในเวลาอันรวดเร็ว เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในและภายนอกพม่าที่นำไปสู่การเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองและศึกษาถึงผลกระทบของการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองที่มีต่อรัฐต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคข้างเคียง

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ประเด็นการศึกษาในเรื่องการเรืองอำนาจ (The Rise) ของราชวงศ์คองบองในประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่ายุคคองบองถูกละเลยและลดบทบาทด้วยประเด็นการศึกษาในเรื่องของความเสื่อมและการล่มสลาย (The Decline and the Fall) ของราชวงศ์คองบองเป็นหลัก ในขณะที่ประเด็นการศึกษาในเรื่องการเรืองอำนาจกลับถูกอธิบายภายใต้แนวความคิดในเรื่องลักษณะมหาบุรุษและความสำเร็จเฉพาะบุคคล (The Great Man Theory and the Personal Achievements) ของพระมหากษัตริย์เช่น พระเจ้าอลองพญา (King Alaungmyintayagyi ค.ศ. 1752-1760) พระเจ้าปดุง (King Bodawhpaya ค.ศ. 1782-1819) และพระเจ้ามินดง (King Mindon ค.ศ. 1853-1878) ขณะที่การศึกษาภายใต้แนวความคิดพัฒนาการเชิงโครงสร้างสถาบัน (The Structural Dynamism Analysis) กลับมีการศึกษาจำนวนน้อยและกรอบความคิดที่สลับซับซ้อน มุ่งเน้นปัจจัยและบริบทภายในเป็นสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งยังมีการสานต่อการศึกษาและพัฒนาการทางความคิดและการศึกษาในแวดวงการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าอันจำกัด

นอกจากนี้ปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองในเวลาอันรวดเร็วเกิดจากพัฒนาการทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการบริหารระบบราชการแผ่นดิน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากราชวงศ์ตองอู-นยองยาน สู่ราชวงศ์คองบองภายใต้นโยบายที่สำคัญ 3 ประการสมัยราชวงศ์คองบองตอนต้นคือประการแรก การสถาปนารัฐรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง ประการที่สอง การควบคุมกำลังพลและช่วยอากร และประการสุดท้ายคือ การปฏิรูปและควบคุมคณะสงฆ์ โดยนโยบายทั้ง 3 ประการใช้ปัจจัยทางสงคราม การค้า บรรณาการและศาสนา ทั้งภายในและภายนอกพม่า คือ การเปลี่ยนแปลงลักษณะการค้าและพาณิชย์ทางทะเลในเขตมหาสมุทรอินเดียที่สัมพันธ์กับบทบาทของอังกฤษและฝรั่งเศสในยุโรป อินเดีย และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเติบโตของเมืองท่าชายฝั่งทะเลด้านอันดามัน บทบาทและอิทธิพลของอยุธยาต่อรัฐข้างเคียงนับแต่ต้นรัชกาลพระเจ้าบรมโกศถึงรัชกาลพระเจ้าเอกทัศ (ค.ศ. 1733-1763) นโยบายการขยายอำนาจของจีนสมัยองค์จักรพรรดิเฉินหลง อันนำมาสู่สงครามระหว่างจีนและพม่า ระหว่าง ค.ศ. 1766-69 และการเติบโตการค้าและพาณิชย์ทางบก ระหว่าง ภูมิภาคพื้นที่ทวีปต่างๆ ในอินเดีย พม่า ล้านนา ล้านช้าง เวียดนามและจีน เป็นต้น ก่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงทางอำนาจในเวลาอันรวดเร็วและเป็นระบบขั้นตอนอันเป็นรากฐานสำคัญของการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบอง ระหว่าง ค.ศ. 1752-1776
2. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในและภายนอกพม่าที่นำไปสู่การเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบอง ระหว่าง ค.ศ. 1752-1776
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองที่มีต่อรัฐต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคข้างเคียง

ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงพัฒนาการทางการเมืองการปกครอง การบริหารระบบราชการและเศรษฐกิจ เพื่อพิจารณาผลกระทบจากพัฒนาการดังกล่าวที่มีต่อสังคมพม่าในช่วงต้นราชวงศ์คองบอง ช่วงเวลาของการศึกษาจึงอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1752-1776 รวมเวลาทั้งสิ้น 25 ปี แต่จะมีการศึกษาถึงพัฒนาการทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจในช่วงก่อนหน้าซึ่งอยู่นอกขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาสู่การเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองในเวลาการศึกษาดังกล่าว จึงได้แบ่งช่วงเวลาการศึกษาวิเคราะห์เป็น 2 ระยะด้วยกันคือ

1. พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง การบริหารระบบราชการและเศรษฐกิจสมัยยุคราชวงศ์ตองอู-นยองยาน (The Restored Taung-ngu Dynasty) หมายถึงตั้งแต่ ค.ศ. 1597-1752 ซึ่งเป็นช่วงปีที่มีการสร้างรากฐานทางการเมืองการปกครอง การบริหารระบบราชการและเศรษฐกิจแบบรัฐจารีตทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและระดับท้องถิ่น อันเป็นโครงสร้างต้นแบบให้แก่ชนชั้นปกครองครั้งราชวงศ์คองบองยึดถือปฏิบัติในการเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงต่อราชวงศ์คองบอง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงศึกษาวิเคราะห์ช่วงเวลาดังกล่าวภายใต้แนวความคิดในเรื่องความสืบเนื่องของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันสัมพันธ์กับการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบอง

2. พัฒนาการทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจสมัยยุคราชวงศ์คองบองนับแต่หลังการสถาปนาราชวงศ์ในปี ค.ศ. 1752 ถึง ค.ศ. 1776 เป็นระยะเวลา 25 ปี และคาบเกี่ยวถึง 3 รัชกาล คือรัชกาลพระเจ้าอลองพญา (King Alaungmintayagyi ค.ศ. 1752-1760) รัชกาลพระเจ้านองดอจี (King Naungdawgyi ค.ศ. 1760-1763) และรัชกาลพระเจ้าเจงพยูฉิน (King Hsinhyushin ค.ศ. 1763-1776) ระยะเวลาดังกล่าว เป็นช่วงสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงหลายด้านในสังคมพม่ายุคจารีต รวมถึงความเปลี่ยนแปลงในบริบททางประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิภาคข้างเคียงและโลก ซึ่งกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเรื่องอำนาจของราชวงศ์คองบองในเวลาอันรวดเร็ว ที่ชนชั้นปกครองของราชวงศ์คองบองจำต้องอาศัยความสืบเนื่องของพัฒนาการทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจสมัยยุคราชวงศ์ตองอู-นยองยานและปรับประยุกต์ แก้ไข สร้างเสริมโครงสร้างและระบบอันสอดคล้องสัมพันธ์กับบริบทเหตุการณ์ร่วมสมัย เพื่อ

รักษาระบบโครงสร้างดังกล่าวเป็นแกนกลางหลักของการบริหารระบบราชการของราชวงศ์คองบองให้คงอยู่ต่อไป

การใช้ช่วงเวลาเป็นระบบคริสต์ศักราชแทนระบบพุทธศักราชเพื่อป้องกันการผิดพลาดในการนำเสนอ ส่วนชื่อบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์เฉพาะ ได้ถอดความเป็นภาษาไทยโดยอ้างอิงจาก พจนานุกรมพม่า-ไทยและไทย-พม่า Myanmar-Thai and Thai-Myanmar Dictionary ผู้รวบรวม อรณัฐ นิยมธรรม และวิรัช นิยมธรรม ผู้บอกภาษาหลัก พระอาจารย์อุโกณฑัญญะและ Myanmar-English Dictionary of Ancient Myanmar Historical Terms โดย U Thein Hlaing

วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าและวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้แนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เป็นหลัก และนำเสนอในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เป็นข้อมูลชั้นต้น ซึ่งค้นคว้าได้จากห้องสมุดต่างๆ คือ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (The Central Library of The National University of Singapore) ห้องสมุดสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ประเทศสิงคโปร์ (Institute of Southeast Asian Studies Library / ISEAS Library of Singapore) ห้องสมุดส่วนพระองค์ในหม่อมเจ้าชาติตรีเฉลิม ยุคล และความอนุเคราะห์จากอาจารย์ดร.สุนทร ชูตินทรานนท์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. ทำให้เกิดความเข้าใจในปัจจัยพื้นฐานสำคัญ อันก่อให้เกิดการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง ระหว่างคริสต์ศักราช 1752-1776
2. ทำให้เกิดความรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในและภายนอกพม่าอันนำไปสู่การเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง ระหว่างคริสต์ศักราช 1752-1776
3. ทราบถึงผลกระทบของการเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบองที่มีต่อรัฐต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคใกล้เคียง